

OESO: ICT motor achter

Op 30 maart jl. verscheen het rapport *ICT Diffusion to Business: The Netherlands* van de organisatie voor Organisatie en Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Prof. dr. Eric Bartelsman, hoogleraar Algemene Economie aan de VU, besprak het rapport op het congres *Beter presteren met ICT*, dat plaatsvond op 20 april tijdens The ICT Networking Event in de RAI. Dit artikel is een sterk verkorte versie van zijn presentatie.

De afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar de invloed van ICT op de economie: wat betekent ICT voor een bedrijf, voor de verschillende sectoren, en voor de macro-economie. Uit al deze studies – en dat geldt ook voor het recent gehouden OESO-onderzoek – komt duidelijk naar voren dat ICT een echte motor is achter economische veranderingen en economische groei. ICT creëert heel wat dynamiek in bedrijven en in allerlei (waarde)ketens binnen de economie. Vaak leiden deze veranderingen ook tot een efficiëntere inzet van middelen en een betere bediening van klanten. Nu dit is aangetoond, gaat het erom welke conclusies de beleidsmakers eruit trekken en hoe ze ermee omgaan. Hoe staat het er in Nederland voor vergeleken met het buitenland? Kunnen we daarvan leren? Kunnen we iets zeggen over het beleid dat we over 5 of 10 jaar nodig hebben? En kunnen we daar nu eens een keer aan beginnen voordat het te laat is?

Belangrijke thema's

Het OESO-rapport noemt enkele belangrijke nieuwe thema's waar beleidsmakers zich over zouden moeten buigen. Ik noem de belangrijkste.

Eén is de convergentie tussen de verschillende technologieplatforms. Europa heeft lange tijd achter de VS aangehobbeld, maar nu ziet het er naar uit dat we juist op telecom- en convergentiegebied in Europa – met de standaarden en hoge penetratie van mobiele telefonie, kabel en breedband – het beleid zodanig hebben ingericht dat we wellicht de VS voorbij kunnen streven in bijvoorbeeld toekomstige breedbandtoepassingen in huizen. Of dat nu via de ether gaat, via dra-

den of glasvezel, dat moet de markt maar uitmaken.

Een ander thema heeft betrekking op digitale aanlevering van producten en diensten. Daardoor veranderen de verhoudingen tussen bedrijven. Er kan bijvoorbeeld meer worden uitbesteed en op afstand worden gestuurd. Activiteiten die plaatsgebonden waren, kunnen nu elders op de wereld worden uitgevoerd. Daarvoor moet beleid worden ontwikkeld: hoe gaan we met die outsourcing om en hoe zorgen we ervoor dat er voldoende bedrijvigheid blijft voor de mensen hier in Nederland.

Een derde belangrijk thema is digitale content. Overheden moeten zich er goed van bewust zijn dat zij aan de bron staan van ontzettend veel informatie: transacties die plaatsvinden op de huizenmarkt, registraties van automobielen, gebruik van wegen, kaartsystemen, weersystemen... Hoe gaan we daarmee om?

En ten slotte nieuwe technologieën: dingen die in Den Haag nog niet verzonnen zijn maar bij jonge ingenieurs in hun hoofd zitten. Wat zijn die toepassingen, hoe kunnen we ervoor zorgen dat de creatieve ideeën die er zijn niet kapot gemaakt worden door belemmerende beleidsmaatregelen of door bedrijven die veel marktmacht hebben?

Op beleidsgebied is er dus heel wat te doen.

Nederland is middenmoter

De OESO heeft ook onderzocht wat ICT voor de economie betekent. Voor Nederland is de bijdrage aan de BBP-groei nu bijna driekwart procentpunt. In de goede jaren was onze totale BBP-groei 2,5 procent; een substantieel deel daarvan is dus toe te schrijven aan ICT. Maar Nederland zit wel in de

economische groei

©NFP Photography/Pieter Magelseen

Prof. dr. Eric Bartelsman, hoogleraar Algemene Economie aan de VU.

middenmoot (zie figuur 1), weliswaar aan de goede kant van de middenmoot, maar toch. De reden daarvan is dat de ICT-investeringen in Nederland achterlopen bij die in Noord-Europa en de VS. In Nederland wordt per saldo nog steeds te weinig geïnvesteerd en worden te weinig nieuwe ICT-toepassingen gebruikt. De vraag is: ligt dat aan het beleid? Laten we aannemen dat bedrijven in Nederland even slim zijn als bedrijven in Zweden, Denemarken en de VS. Dat ze minder investeren in ICT en er minder opbrengsten van hebben komt dan omdat er iets is wat hen tegenhoudt. De OESO heeft onderzocht waarin Nederland zich in internationale vergelijkingen positief onderscheidt – en er dus geen belemmeringen zijn – en waarin dat niet het geval is.

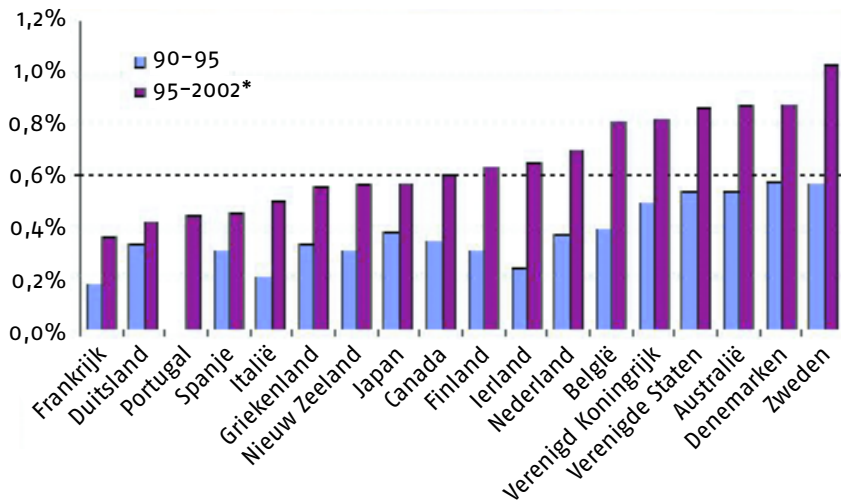
Sterk

Om te beginnen heeft Nederland een goede ICT-infrastructuur. Er liggen kabels en breedbandnetwerken, de ADSL-dichtheid is erg goed, en ook de telecom-penetratie is prima. Het beleidskader is volgens de OESO goed: Nederland is behoedzaam, het heeft een marktgerichte houding en schept een stabiele omgeving waarbinnen het ICT-beleid goed kan werken. Dat laatste is zeker niet onbelangrijk. Wanneer het in een turbulente maatschappij op macro-economisch gebied een rotzooitje is, dan kan het ICT-beleid wel goed zijn, maar zullen bedrijven niet investeren. Sterk is ook dat het beleid –

meer dan in veel andere landen – vooruit kijkt naar nieuwe technologieën en dat de telecommarkt voldoende open is: de concurrentie is redelijk en de OPTA doet het goed. Ook de coördinatie in Nederland is goed; er wordt veel overlegd. En de overheid schijnt zich bewust te zijn van zwakke punten op terreinen als innovatie, de wisselwerking tussen universiteiten en bedrijfsleven, en de overheveling van de beste ideeën van onderzoekslaboratoria naar markttoepassingen.

Zwak

Nederland heeft ook zo haar zwakke punten. Zo is er budgettair gewoon geen ruimte. We zitten tegen de grens van het stabiliteitspact aan, en ook al zaten we er niet, dan nog zou Zalm de hand op de knip houden. Maar die observatie is natuurlijk niet van de OESO. Daarnaast zijn onze prestaties op het gebied van R&D en innovatie vergeleken met andere landen niet erg goed. R&D als percentage van BBP is relatief laag, R&D als percentage van BBP uitgevoerd door het bedrijfsleven is zelfs érg laag. Verder zijn het ICT-beleid en de coördinatie ervan weliswaar transparant, maar niet voldoende gefocust, en loopt Nederland achter bij de penetratie van nieuwe technologie en het echt innovatieve gebruik van ICT door bedrijven. Bovendien vindt de OESO dat er wat schort aan de evaluatie van het beleid. We geven veel geld uit aan innovatie-vouchers voor het MKB, maar werkt het ook? Wat

Figuur 1

zou er gebeurd zijn als die bedrijven die vouchers niet gehad zouden hebben? Een moeilijke vraag, maar wel een belangrijke. En wat zou er gebeurd zijn als we geen subsidies hadden gestopt in Gigaport, zou de markt het dan zelf hebben gedaan?

Ten slotte vindt de OESO dat er te weinig beleid is dat gericht is op ICT skills. Zowel op wetenschappelijk- en HBO-niveau als ook breder. Ook zijn er in Nederland verrassend weinig bèta-wetenschappers en ingenieurs.

Aanbevelingen

Het OESO-rapport signaleert niet alleen, maar doet ook aanbevelingen. De eerste is eigenlijk meer een stelling dan een aanbeveling, namelijk 'het is moeilijk de productiviteitsgroei in de economie omhoog te krikken'. Het is wel een belangrijke stelling, want met een jaarlijkse extra productiviteitsgroei van twee- of drietiende procent wordt de gehele vergrijzingsproblematiek opgelost. Ik denk dat er de komende 20 jaar nog heel veel ruimte is voor productiviteitsgroei, in heel veel sectoren is op ICT-gebied nog heel veel mogelijk.

Een andere aanbeveling is dat de overheid meer geld aan bedrijven moet geven om er leuke ICT-dingen mee te doen. In econometaal: bedenk manieren om marktfalen tegen te gaan; als er een plek is waar te weinig geld aan ICT wordt uitgegeven omdat er coördinatieproblemen zijn of sprake is van een of andere vorm van marktfalen, doe er dan als overheid wat aan. Stimuleer ook startende ICT-bedrijven. Want waarom zijn er in Nederland zoveel minder ICT-bedrijven dan in de VS? Voor een deel is dat misschien te wijten aan een tekort

aan venture capital, voor een deel omdat we wellicht gewoon niet weten wat er gaande is... Ik weet het niet. Maar 'make smart people hungry', zorg ervoor dat mensen de drive krijgen nieuwe dingen te beginnen, en 'make hungry people smart', zorg ervoor dat brede lagen van de bevolking genoeg kennis hebben om aan de slag te gaan. Het is moeilijk via beleid entrepreneurship te ontwikkelen, maar ik denk wel dat universiteiten er meer aandacht aan kunnen besteden.

Een van de zwaktes van Nederland is dat hoewel het wetenschappelijk onderzoek goed lijkt, wetenschappers genoeg publiceren, en we ook op het gebied van patenten redelijk presteren, het schort aan toepassingen van Nederlandse uitvindingen door het bedrijfsleven. Ik zeg dan 'hungry researchers will look to industry': zorg ervoor dat de wetenschap niet een bak geld van bovenaf krijgt, maar dat het geld beter verdeeld wordt aan de hand van prestaties, bedrijvigheid en succes van onderzoekers; dan kijken ze wellicht vanzelf richting industrie. Maar ook geldt: 'hungry firms will look for researchers'; als een bedrijf baat zou hebben bij het in huis halen van goed onderzoek, dan zal het dat ook doen. Ik ben er dus niet zo voor dat we als overheid die twee partijen koste wat kost bij elkaar moeten brengen; dat zou vanzelf moeten gaan als beide partijen daar voordeel in zien. Een andere aanbeveling van de OESO is dat Nederland het MKB meer moet stimuleren ICT toe te passen. Ook daar geloof ik niet zo in. Ik heb moeite met 'we moeten het naar ze toebrengen, want die ondernemers zijn te dom om het zelf te doen'. En ten slotte, en dit is wel een goed idee, ga als beleidsmakers zelf creatief en innovatief te werk met je beleid. Experimenteer met iets, maar als je ermee experimenteert geef het dan niet direct een naam, zoals Melkert-plan, waardoor je eraan vast zit. Nee, begin iets, kijk of het werkt. Als het werkt breid je het uit, als het niet werkt schaf je het ook heel snel af. Wees bereid als overheid dingen te proberen die niet eerder gedaan zijn, maar zorg dan wel voor een goede cyclus van control & evaluation om er direct mee op te houden als het niet lukt. **IK**

Redactionele bewerking: Henk Verbooy.